

Ks. Leszek Szewczyk

Uniwersytet Śląski

Wydział Teologiczny

TREŚĆ PRZEPOWIADANIA KAZNODZIEJSKIEGO WEDŁUG ADHORTACJI APOSTOLSKIEJ *EVANGELII GAUDIUM*

Na zakończenie Roku Wiary, 24 listopada 2013 roku, papież Franciszek podpisał adhortację apostolską *Evangelii gaudium* (EG). Wstępna wersja tekstu po polsku pojawiła się już 25 listopada. Druga, ostateczna wersja tłumaczenia na język polski została zaprezentowana 19 grudnia 2013 roku. Ta posynodalna adhortacja ma dwojaki charakter: jest dokumentem po ubiegłorocznym Synodzie Biskupów o nowej ewangelizacji, ale także można ją traktować jako dokument programowy pontyfikatu Franciszka. Zdaniem nuncjusza apostolskiego w Polsce abpa Celestino Migliore ta adhortacja apostolska w założeniu nie ma na celu przedstawiania nowych elementów doktrynalnych. Adhortacja oparta jest na rekomendacjach zwołanego jeszcze za pontyfikatu Benedykta XVI Synodu Biskupów nt. nowej ewangelizacji, ale zredagowana jest w dużej części przez papieża Franciszka i nosi na sobie jego jasne i zdecydowane znamię¹. Papież postanowił „potraktować szerzej między innymi następujące kwestie: a) reforma Kościoła wychodzącego na misję, b) pokusy pracujących w duszpasterstwie, c) Kościół pojmowany jako całość ludu Bożego, który ewangelizuje, d) homilia i jej przygotowanie, e) społeczna integracja ubogich, f) pokój i dialog społeczny, g) duchowe motywacje zaangażowania misyjnego” (EG 17).

Adhortacja *Evangelii gaudium* zawiera liczne wskazówki odnoszące się do przepowiadania kaznodziejskiego. Papież wskazuje na konieczność odnowy for-

---

¹ Zob. *Polska prezentacja adhortacji „Evangelii Gaudium”*, w: http://ekai.pl/wydarzenia/temat_dnia/x73704/polska-prezentacja-adhortacji-evangelii-gaudium/ (dostęp: 21 XII 2013).

malnej strony wypowiedzi kaznodziejskiej, analizuje również zagadnienie treści przepowiadania kaznodziejского. Celem niniejszego opracowania jest odpowiedź na pytanie: co, zdaniem papieża Franciszka, powinno być dominującą treścią współczesnego przepowiadania słowa Bożego? Na ile wspomniane przez papieża treści kaznodziejского przepowiadania słowa Bożego są usystematyzowanym zbiorem wcześniej już postulowanych zagadnień, a na ile stanowią propozycje nowe?

NIEZMIENNOŚĆ TREŚCI PRZEPOWIADANIA KAZNODZIEJSKIEGO

W rozwoju ruchu homiletycznego tradycyjnie wyróżnia się trzy okresy, charakteryzujące się określonym kierunkiem i własną ideą odnowy. Pierwszy okres, trwający do lat trzydziestych ubiegłego wieku, to czas szczególnej troski o odnowę formy i metod przepowiadania, drugi okres, przypadający na lata trzydzieste ubiegłego wieku, to próba odnowy treści przepowiadania, zaś czas po II wojnie światowej – to odnowa podstaw teologicznych przepowiadania słowa Bożego. I choć w wymienionych okresach starano się zwracać uwagę na potrzebę odnowy formy, treści i podstaw teologicznych kaznodziejstwa, to poszczególne okresy charakteryzowała tendencja do akcentowania jednego z tych zagadnień teorii kaznodziejstwa. Jednym z najistotniejszych kierunków współczesnej odnowy przepowiadania słowa Bożego jest odnowa głoszonych treści². Zagadnienie przedmiotu przepowiadania sprowadza się do pytania o treść głoszonego słowa Bożego. Nie chodzi w tym wypadku o treść konkretnej jednostki kaznodziejskiej, ale o sformułowanie ogólniejszej zasady teologicznej³.

Treść kaznodziejского przepowiadania słowa Bożego jest stała i niezmienna. Przepowiadanie słowa Bożego współczesnym słuchaczom nie jest głoszeniem treści nowych. Istota Ewangelii pozostaje niezmienna, bowiem jest ona nadal Dobrą Nowiną przekazaną przez Boga. W przepowiadaniu kaznodziejским należy uwzględniać niezmienną Ewangelię oraz aktualne życie Kościoła i teologię, która stanowi właściwą interpretację objawionego słowa Bożego. Zadaniem kaznodziejów jest przekazywanie prawd wiary i zasad życia chrześcijańskiego. Ujmując przedmiot przepowiadania kaznodziejского szczegółowo, dokumenty soborowe wskazują, że treścią przepowiadania kaznodziejского mają być czyny Boga dokonane w Chrystusie dla zbawienia człowieka (por. KO 2, KL 9), słowo Boże zawarte w Piśmie Świętym (por. KO 21, KL 35), misterium paschale (por. KO 4, KK 5), Chrystus w ujęciu całościowym (por. KDK 10), Kościół w swej naturze i posłannictwie wobec świata (por. KK 48, KDK 3). Przedmiotem przepowiadania powinien być Kościół w soborowym ujęciu („ad intra” i „ad extra”).

² Zob. L. Szewczyk, *Odnowa przepowiadania słowa Bożego w (archi)diecezji katowickiej po Soborze Watykańskim II. Studium homiletyczne*, Katowice 2009, s. 29.

³ Zob. G. Siwek, *Przepowiadanie słowa Bożego*, w: *Teologia pastoralna*, t. 2, red. R. Kamiński, Lublin 2002, s. 145.

Przedmiotem drugorzędnym przepowiadania kaznodziejskiego są problemy egzystencjalne współczesnych ludzi oraz sprawy świata, które należy przedstawiać w świetle Chrystusowym (por. KDK 10). Kaznodzieja powinien uwzględniać „znaki czasu”, do których należą: wolność religijna, ruch ekumeniczny, rozwój i odnowienie liturgii, przemiany społeczne, gospodarcze i kulturowe⁴.

Zdaniem Benedykta XVI treść przepowiadania kaznodziejskiego „należy czerpać w sposób pewny z Magisterium w oparciu o cztery »filary« określone przez *Katechizm Kościoła Katolickiego* i niedawno ogłoszone Kompendium, a więc: wyznanie wiary, celebrowanie misterium chrześcijańskiego, życie w Chrystusie, modlitwa chrześcijańska”⁵. A zatem treścią przepowiadania słowa Bożego jest dobra nowina o Jezusie Chrystusie Panu i Zbawicielu, a ujmując szerzej – objawienie Boże oraz problemy egzystencjalne człowieka.

CHRYSTUS CENTRUM KAZNODZIEJSKIEGO GŁOSZENIA SŁOWA BOŻEGO

W soborowych konstytucjach można zauważyć dwie zasadnicze metody przedstawiania Jezusa Chrystusa. W konstytucji dogmatycznej o objawieniu Bożym *Dei verbum*, konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium* oraz konstytucji o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium* można dostrzec metodę dedukcyjno-teologiczną przedstawiania Jezusa Chrystusa, zaś w konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes* dominuje metoda indukcyjno-antropologiczna. I tak w *Dei verbum* Jezus Chrystus ukazany jest jako główny Objawiciel Boga, w *Lumen gentium* dominuje eklezjologiczny obraz Chrystusa, a w *Sacrosanctum Concilium* dochodzi do głosu postrzeganie Chrystusa mistycznego, obecnego i działającego w liturgii. Nieco inny obraz Jezusa Chrystusa dominuje w *Gaudium et spes*. Ta, skierowana nie tylko do wierzących, konstytucja ukazuje Chrystusa jako pomoc w rozwiązywaniu wszelkich egzystencjalnych problemów człowieka. Tego człowieka można zrozumieć, i on siebie potrafi zrozumieć, jedynie w tajemnicy Wcielonego Słowa⁶. Zasadę chrystocentryzmu w przepowiadaniu podkreślają również posoborowe dokumenty Kościoła. W encyklice *Evangelii nuntiandi* (8 XII 1975) papież Paweł VI zaznacza, że zbawienie zwiastowane przez Jezusa Chrystusa jest szczytem i centrum Dobrej Nowiny (por. nr 9), a „obwieszczenie Królestwa Bożego przez Chrystusa dokonuje się przez przepowiadanie słowa, jakiemu równego nigdzie nie znajdziesz” (tamże, nr 11).

Zdaniem o. Jacka Salija, papież Franciszek w adhortacji *Evangelii gaudium* niezwykle mocno podkreśla, że przedmiotem wiary chrześcijańskiej jest osoba Syna

⁴ Zob. L. Szewczyk, *Odnowa przepowiadania słowa Bożego...*, s. 40–42.

⁵ Adhortacja apostolska *Sacramentum caritatis*, 22 II 2007, nr 46.

⁶ Por. L. Szewczyk, *Chrystocentryzm w teorii i praktyce przepowiadania słowa Bożego*, „Studia Pastoralne” 7 (2011), s. 311–314.

Bożego, który dla zbawienia ludzi stał się człowiekiem. Papież Franciszek odwołuje się do myśli Benedykta XVI, który zaznacza, że u początku bycia chrześcijaninem nie ma decyzji etycznej ani jakiejś wielkiej idei. Początek bycia chrześcijaninem to spotkanie z wydarzeniem, z Osobą, która nadaje życiu nową perspektywę, a tym samym decydujące ukierunkowanie. Zdaniem o. Salija, zawarty w adhortacji wykład na temat ewangelizacji zawiera sporo nowych, sformułowanych w oryginalny sposób, treści, które są kontynuacją refleksji na temat ewangelizacji co najmniej od Soboru Watykańskiego II. „Ewangelizacja jest głoszeniem Chrystusa, jakie jest dokonywane zarówno świadectwem życia, jak i słowem”⁷.

Papież zachęca kaznodziejów do korzystania z zasad interpretacji tekstów biblijnych oraz konfrontowania tekstu analizowanej perykopy z nauczaniem całej Biblii, przekazanym przez Kościół. „W ten sposób unika się mylnych lub częściowych interpretacji, sprzecznych z innym nauczaniem tego samego Pisma” (EG 148). Kaznodzieje powinni unikać przepowiadania moralizującego lub indoktrynującego, jak również przepowiadania, które przemienia się w lekcję egzegezy. Nie można także głosić abstrakcyjnych prawd lub zimnych sylogizmów (por. EG 142). W 94. punkcie *Evangelii gaudium* papież przestrzega kaznodziejów przed niebezpieczeństwem „światowości” w głoszeniu słowa Bożego. Światowość ta może się przejawiać w fascynacji gnostycyzmem lub w głoszeniu prometejskiego neopelagianizmu. „W żadnym z tych przypadków nie ma prawdziwego zainteresowania ani Jezusem Chrystusem, ani też innymi ludźmi. Są to przejawy antropocentrycznego immanentyzmu. Nie można sobie wyobrazić, żeby z tych zredukowanych form chrześcijaństwa mógł się narodzić autentyczny dynamizm ewangelizacyjny” (EG 94).

Dla papieża Franciszka centrum przepowiadania słowa Bożego i jego istota jest zawsze ta sama:

Bóg, który objawił swoją ogromną miłość w Chrystusie umarłym i zmartwychwstałym. On czyni swoich wiernych zawsze nowymi [...]. Chrystus jest *odwieczną Dobrą Nowiną* (Ap 14,6) i jest *wczoraj i dziś, ten sam także na wieki* (Hbr 13,8), ale Jego bogactwo i piękno są niewyczerpane. On jest zawsze młody i jest zawsze źródłem nowości. Kościół nie przestaje być zadziwionym z powodu *głębokości bogactw, mądrości i wiedzy Boga* (Rz 11,33) (EG 11).

Odwołując się do słów Jana Pawła II z adhortacji apostolskiej *Ecclesia in Asia*, papież Franciszek stwierdza, że „nie może być autentycznej ewangelizacji bez wyraźnego głoszenia, że Jezus jest Panem”, a podstawą głoszenia słowa Bożego w każdej działalności ewangelizacyjnej jest Jezus Chrystus. Absolutnym priorytetem działalności Kościoła powinno być „radosne, cierpliwe i stopniowe przepowiadanie zbawczej śmierci i zmartwychwstania Jezusa Chrystusa” (EG 110).

⁷ *Polska prezentacja adhortacji „Evangelii gaudium”*, w: http://ekai.pl/wydarzenia temat_dnia/x73704/polska-prezentacja-adhortacji-evangelii-gaudium/ (dostęp: 10 II 2014).

Papież Franciszek podkreśla, aby w treści przepowiadania uwzględnić perspektywę inkulturacji Ewangelii, której celem jest przekazanie syntezy ewangelicznego orędzia, a nie idei czy wartości niepowiązanych ze sobą. Słowo – zdaniem papieża – „jest istotnie pośrednikiem i wymaga nie tylko dwóch prowadzących dialog, ale także kaznodziei, który je przedstawi jako takie, przekonany, że *nie głosimy [...] siebie samych, lecz Chrystusa Jezusa jako Pana, a nas – jako sługi wasze przez Jezusa* (2 Kor 4,5)” (EG 143).

W *Evangelii gaudium* znajdują się również liczne wskazania odnoszące się do przepowiadania chrystocentrycznego. Papież odwołuje się do nauki Soboru Watykańskiego II, który stwierdził, że istnieje porządek czy hierarchia prawd nauki katolickiej, ponieważ ich związek z fundamentami wiary chrześcijańskiej jest różny (por. DE 11). „Wszystkie prawdy objawione pochodzą z tego samego boskiego źródła i należy wierzyć w nie z tą samą wiarą, ale niektóre z nich są ważniejsze, ponieważ wyrażają bardziej bezpośrednio istotę Ewangelii. W tym fundamentalnym rdzeniu jaśnieje piękno zbawczej miłości Boga objawionej w Jezusie Chrystusie, który umarł i zmartwychwstał” (EG 36). Papież Franciszek przestrzega jednocześnie przed głoszeniem prawd drugorzędnych, „które – chociaż są znaczące – same z siebie nie ukazują rdzenia orędzia Jezusa Chrystusa” (EG 34). Papież zachęca do zachowania należytej proporcji w głoszeniu Ewangelii; jest ona widoczna w częstotliwości, z jaką porusza się niektóre tematy, oraz w akcentach, jakie się kładzie w przepowiadaniu. Proporcje te są zaburzone, kiedy „bardziej się mówi o prawie niż o łasce, bardziej o Kościele niż o Jezusie Chrystusie, bardziej o papieżu niż o Słowie Bożym” (EG 38).

PROBLEMY EGZYSTENCJALNE PRZEDMIOTEM PRZEPOWIADANIA

Według współczesnego, zwłaszcza posoborowego, nauczania Kościoła treści Objawienia Bożego dotyczące zbawienia są pierwszorzędnym przedmiotem przepowiadania słowa Bożego. Przedmiotem drugorzędym są problemy egzystencjalne współczesnych ludzi oraz sprawy świata, które należy przedstawiać w świetle Chrystusowym (por. KDK 10). Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym postuluje wychodzenie Kościoła naprzeciw światu, dostrzeganie problemów współczesności oraz rozwiązywanie ich w świetle Ewangelii (por. tamże, nr 44). Głosiciel słowa Bożego musi podjąć wysiłek zmierzający do poznania drugiego człowieka i uwzględnić ludzką egzystencję oraz środowisko, w którym żyje człowiek. Zasadniczym przedmiotem zainteresowania tego dokumentu jest człowiek uwikłany w sprawy świata, poszukujący sensu swojego życia (por. tamże, nr 2–22). Jednym z głównych zadań stojących przed kaznodziejstwem jest ukazywanie ponadczasowego orędzia o zbawieniu jako dobrej nowiny dla współczesnego człowieka, czyli powiązanie kerygmatu biblijnego z życiem słuchaczy. Cenna sugestia na ten temat znajduje się w adhortacji apostołskiej *Evangelii nuntiandi*: „Ewangelizacja wiele traci na swej mocy i wpływie, jeśli nie uwzględni charak-

teru ludzi, do których się zwraca, jeśli nie posługuje się ich językiem, znakiem i obrazami, jeśli nie odpowiada na stawiane przez nich pytania, jeśli wreszcie nie dotyczy i nie porusza ich rzeczywistego sposobu życia” (nr 63)⁸.

Do uwzględnienia konkretnych potrzeb słuchaczy słowa Bożego zachęca również dokument Kongregacji ds. Duchowieństwa z 1999 roku: *Kapłan głosiciel słowa, szafarz sakramentów i przewodnik wspólnoty w drodze do trzeciego tysiąclecia chrześcijaństwa*. Współczesne czasy, zdaniem tego dokumentu, domagają się „posługi słowa pełnej zapału, całościowej i dobrze umotywowanej, o przejrzystej treści teologicznej, duchowej, liturgicznej i moralnej, uwzględniającej konkretne potrzeby ludzi, do których zamierzamy dotrzeć” (nr 2,2).

Do ważnych problemów nurtujących współczesnych ludzi konstytucja duszpasterska o Kościele zalicza sprawy: małżeństwa i rodziny (por. nr 47–52), kultury (por. nr 53–62), życia gospodarczo-społecznego (por. nr 63–72), życia wspólnoty politycznej (por. nr 73–76) oraz zagadnienia wojny i pokoju (por. nr 77–83), a także rozwijania wspólnoty międzynarodowej (por. nr 84–89). Przepowiadanie słowa Bożego powinno uwzględniać „znaki czasu” (KDK 4). Należą do nich: wolność religijna (por. DWR 15), ruch ekumeniczny (por. DE 4), rozwój i odnowienie liturgii (por. KL 43), przemiany społeczne, gospodarcze i kulturowe (por. KDK 4). W związku z szybkim rozwojem kulturowym, społecznym, politycznym i gospodarczym „znaki czasu” przybierają wciąż nowe formy. Po ostatnim soborze wielokrotnie uzupełniano ich katalog. W relacji końcowej Synodu Biskupów w 1985 roku wspomniano następujące znaki czasu: głód, ucisk, niesprawiedliwość i wojny⁹. Wilhelm Sturm dzieli problemy egzystencjalne człowieka na trzy grupy: problemy związane z tożsamością i samourzeczywistnianiem się, problemy człowieka w jego relacji do otaczającego świata oraz problemy relacji interpersonalnych, w jakie wchodzi człowiek¹⁰. Można także zastosować podział na problemy wieczne (pochodzenie człowieka, cel i sens życia, szczęście, cierpienie, miłość, śmierć, grzech) oraz epokowe (właściwe tylko jednej epoce – sytuacja życiowa, kultura i polityka, style i modele życia, moda, nauka, zachowanie)¹¹.

Papież Franciszek w *Evangelii gaudium* wyraźnie wskazuje na treść przepowiadania kaznodziejskiego, jakimi są problemy egzystencjalne współczesnych ludzi oraz sprawy świata, stara się je również przedstawiać w świetle Chrystusowym. Bardzo wyraźne wskazania podaje kaznodziejom w 154 i 155 punkcie omawianej adhortacji. Kaznodzieja – zdaniem papieża – powinien słuchać ludu, „aby odkryć

⁸ Por. L. Szewczyk, *Mówić o ludzkim życiu. Źródła poznawania problemów egzystencjalnych słuchaczy*, w: *Omnia transeunt – Caritas Manet. Księga Jubileuszowa dedykowana Księdzu Profesorowi Władysławowi Głowie w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. H. Słotwińska, L. Pintał, M. Wyrostkiewicz, Lublin 2012, s. 258–261.

⁹ Zob. C. Bielecki, *Znaki czasu i ich rozpoznawanie*, w: *Teologia pastoralna*, t. 1, red. R. Kamiński, Lublin 2000, s. 223–247.

¹⁰ Zob. *Religionsunterricht gestern, heute, morgen*, Stuttgart 1971, s. 114.

¹¹ Zob. W. Świerzawski, *Misterium Christi. Chrystus obecny w liturgii i życie chrześcijańskie*, Kraków 1975, s. 246.

to, co wierni powinni usłyszeć. Kaznodzieja jest człowiekiem kontemplującym Słowo, a także kontemplującym lud. W ten sposób odkrywa on »pragnienia, bogactwa i ograniczenia, sposoby modlenia się, kochania, patrzenia na życie i świat – to wszystko, co wyróżnia daną społeczność ludzką«, zwracając uwagę »na konkretny lud z jego znakami i symbolami, i odpowiadając na pytania, jakie stawia« (EG 154). Następnie, nawiązując do adhortacji apostołskich swoich poprzedników (Paweł VI, *Evangelii nuntiandi* i Jan Paweł II, *Pastores dabo vobis*), zachęca głosicieli słowa Bożego do powiązania przesłania tekstu biblijnego z ludzką egzystencją, z tym, czym ludzie żyją, z doświadczeniami, które potrzebują Bożego światła. To powinno być głęboko religijną i duszpasterską troską każdego kaznodziei, który posiadając duchową wrażliwość, stara się odczytywać przesłanie Boże w codziennych wydarzeniach. Taka postawa kaznodziei przekracza zdecydowanie poszukiwanie treści tylko nowych i ciekawych, a jest odkrywaniem tego, co Bóg pragnie powiedzieć w określonych okolicznościach. „Tak więc przygotowanie kazania przemienia się w dokonywanie ewangelicznego rozeznania, w którym człowiek – w świetle Ducha – stara się rozpoznać Boże wezwanie, rozbrzmiewające w określonej sytuacji historycznej. Również w niej i przez nią Bóg wzywa wierzących” (EG 154).

Kolejna wskazówka dotyczy częstych ludzkich doświadczeń, do których – zdaniem papieża – powinien odwoływać się kaznodzieja w głoszeniu słowa Bożego. Papież Franciszek wśród tych doświadczeń wymienia

radość z ponownego spotkania, rozczarowanie, lęk przed samotnością, współczucie wobec cierpienia drugiego człowieka, niepewność odnośnie do przyszłości, niepokój o osobę bliską [...]. Można nawiązać do jakiegoś faktu, aby Słowo mogło zabrzmieć z mocą, wzywając do nawrócenia, do adoracji, do konkretnych postaw braterstwa i służby itd., ponieważ czasem pewne osoby z przyjemnością słuchają komentarzy na temat rzeczywistości, ale kwestionują, że odnoszą się do nich samych (por. EG 155).

Jednocześnie papież przestrzega przed odpowiadaniem na pytania, których nikt nie stawia, oraz przedstawianiem przeglądu aktualnych wydarzeń w celu wzbudzenia zainteresowania. Zachęca również kaznodziejów do większej wrażliwości, żeby umieć rozpoznać, co głoszone słowo ma wspólnego z rzeczywistością życia słuchaczy (por. EG 155).

Problemy egzystencjalne współczesnych słuchaczy słowa Bożego, wymienione przez papieża Franciszka w 155. punkcie adhortacji *Evangelii gaudium*, dotyczyły konkretnego, poszczególnego człowieka. Papież dostarcza kaznodziejom również bardzo szerokiego opisu problemów społecznych, dotyczących wspólnoty ludzkiej, rodziny, małżeństwa i Kościoła. Te zagadnienia stanowią istotny element tworzywa kaznodziejского.

W rozdziale II adhortacji papież Franciszek analizuje kontekst, w którym przychodzi współczesnym ludziom żyć i działać. Ten kontekst stanowi o doświadczeniach egzystencjalnych współczesnych słuchaczy słowa Bożego, a dla kaznodziei

jest niezmiernie ważnym elementem tworzywa kaznodziejskiego. Papież zaznacza, że nie jest jego celem szczegółowa i wyczerpująca analiza współczesnej rzeczywistości, ale jego wypowiedź idzie raczej po linii ewangelicznego rozeznania (por. EG 51). Następnie wskazuje na niektóre wyzwania współczesnego świata. Dostrzega postęp w licznych dziedzinach życia: poprawa warunków życiowych, polepszenie stanu zdrowia, edukacji i komunikacji (por. EG 52). Jednocześnie przestrzega przed ciągle jeszcze występującymi niebezpieczeństwami:

większość mężczyzn i kobiet w naszych czasach żyje codziennie w niedostatku, rodzącym fatalne konsekwencje. Powiększają się niektóre patologie. Lęk i rozpacz opanowują serce wielu osób, nawet w tak zwanych krajach bogatych. Często gaśnie radość życia, wzrasta brak szacunku i przemoc, nierówność społeczna staje się coraz bardziej oczywista [...]. Żyjemy w epoce wiedzy i informacji, które stanowią źródło nowych form władzy bardzo często anonimowej (EG 52).

Kilka następnych punktów analizowanej adhortacji zawiera sprzeciw papieża wobec zachodzących we współczesnym świecie zjawisk. I tak papież wypowiada: „nie” dla ekonomii wykluczenia (por. EG 53); „nie” dla nowego bałwochwalstwa pieniądza (por. EG 55); „nie” dla pieniądza, który rządzi, zamiast służyć (por. EG 57) i „nie” dla nierówności społecznej rodzącej przemoc (por. EG 59). Papież wyraźnie sprzeciwia się mechanizmom aktualnej ekonomii, które sprzyjają nadmiernej konsumpcji i połączonej z nią nierówności społecznej, niszczącej tkankę społeczną (por. EG 60).

Papież dostrzega również liczne wyzwania kulturowe, które stoją przed współczesnym światem. Przejawiają się one, między innymi, „w prawdziwych atakach na wolność religijną albo w nowych sytuacjach prześladowań chrześcijan, które w pewnych krajach osiągnęły alarmujący poziom nienawiści i przemocy” (EG 61). Niepokój papieża budzi fakt, że „w dominującej kulturze pierwsze miejsce zajmuje to, co zewnętrzne, natychmiastowe, widoczne, szybkie, powierzchowne i prowizoryczne. To, co realne, ustępuje miejsca temu, co pozorne” (EG 62).

Kolejne dwa zjawiska budzące niepokój papieża dotyczą wspólnoty Kościoła oraz współczesnej rodziny. Wyzwaniem dla wspólnoty Kościoła katolickiego jest rozprzestrzenianie się nowych ruchów religijnych, które skłaniają się do fundamentalizmu lub proponują duchowość bez Boga. Papież dostrzega fakt, że wielu ochrzczonych nie doświadcza przynależności do Kościoła, co jest wynikiem mało gościnnych struktur i klimatu w niektórych parafiach i wspólnotach lub biurokratycznego podejścia „do zwykłych czy też złożonych problemów życia naszych ludów. W wielu miejscach aspekt administracyjny bierze górę nad duszpasterskim, jak również sakramentalizacja bez innych form ewangelizacji” (EG 63). W wyniku sekularyzacji sprowadza się wiarę i Kościół do sfery prywatnej i wewnętrznej, wzrasta deformacja etyczna, osłabienie poczucia grzechu osobistego i społecznego oraz stopniowy wzrost relatywizmu. Zdaniem papieża „żyjemy w społeczeństwie informatycznym, dostarczającym nam chaotycznie danych, wszystkich na tym

samym poziomie, i w końcu prowadzi to nas do straszliwej powierzchowności w chwili postawienia kwestii moralnych. W rezultacie konieczna okazuje się edukacja, która nauczałaby krytycznego myślenia i proponowała proces dojrzewania w kręgu wartości” (EG 64).

Papież dostrzega głęboki kryzys kulturowy, jakiego doświadcza współczesna rodzina i małżeństwo. To rodzina jest środowiskiem, gdzie człowiek powinien uczyć się „współzycia w różnorodności i przynależności do innych oraz gdzie rodzice przekazują dzieciom wiarę. Istnieje tendencja, by widzieć małżeństwo jako czystą formę uczuciowej gratyfikacji, którą można ustanowić w jakikolwiek sposób oraz zmienić zależnie od wrażliwości każdego” (EG 66). Tym, co osłabia wzrost i stabilność więzi między osobami i deformuje więzi rodzinne, jest postmodernistyczny i zglobalizowany indywidualizm. Antidotum na takie zjawiska – zdaniem papieża – powinna być działalność duszpasterska, która ma „pokazać, że relacja z naszym Ojcem wymaga i zachęca do komunii, która uzdrowia, promuje i umacnia więzi międzyludzkie” (EG 67).

Również we wspólnocie Kościoła pojawiają się problemy, które niepokoją papieża. Za takie należy uznać szczególnie: „nadmierna dominacja męczyzny (*machismo*), alkoholizm, przemoc domowa, znikome uczestnictwo w Eucharystii, wierzenia fatalistyczne lub zabobonne, skłaniające, by uciekać się do czarów itp.” (EG 69). Papież dostrzega zjawisko przedkładania ponad autentyczną pobożność chrześcijańską zewnętrznych form tradycji oraz dewocji właściwej dla indywidualnego i sentymentalnego przeżywania wiary. Zdaniem papieża „w ostatnich dziesięcioleciach nastąpiło załamanie w pokoleniowym przekazie wiary chrześcijańskiej wśród ludu katolickiego” (EG 70). Dostrzega również wielu rozczarowanych i nieutożsamiających się z tradycją katolicką, widzi rodziców, którzy nie chrzczą dzieci i nie uczą ich modlitwy, oraz członków Kościoła katolickiego odchodzących do innych wspólnot wiary. Wśród przyczyn tego załamania papież dostrzega: „brak dialogu w rodzinie, wpływ środków przekazu, relatywistyczny subiektywizm, niepohamowany konsumizm nakręcający rynek, brak towarzyszenia duszpasterskiego najbardziej ubogim, brak serdecznego przyjęcia w naszych instytucjach oraz nasza trudność w przywróceniu mistycznego posłuszeństwa wiary w pluralistycznej scenerii religijnej” (EG 70).

Przedłożony przez papieża Franciszka katalog zagadnień egzystencjalnych współczesnego człowieka dotyka problemów związanych z tożsamością jego samego oraz jego relacji do otaczającego świata, do wspólnoty w której żyje, w tym także do wspólnoty Kościoła. Te wszystkie zagadnienie powinny być również przedmiotem wypowiedzi kaznodziejskiej współczesnych głosicieli słowa Bożego. Papież w słowach analizowanej adhortacji pomaga kaznodziejom rozpoznać rzeczywistość życia słuchaczy i zachęca do jeszcze większej wrażliwości (por. EG 155).

* * *

Przepowiadanie słowa Bożego współczesnym słuchaczom jest głoszeniem treści stałych i niezmiennych, bowiem niezmienna pozostaje istota Ewangelii, czyli Dobra Nowina przekazana człowiekowi przez Boga. Systematycznie zmieniają się jednak okoliczności życia słuchaczy oraz egzystencjalne problemy, które im towarzyszą. Papież Franciszek w adhortacji *Evangelii gaudium* potwierdza zasadę chrystocentryzmu w przepowiadaniu kaznodziejskim. „Bóg, który objawił swoją ogromną miłość w Chrystusie umarłym i zmartwychwstałym” (EG 11), jest centrum przepowiadania słowa Bożego. Jednocześnie papież Franciszek potwierdza soborową zasadę, która mówi, że drugorzędnym przedmiotem przepowiadania kaznodziejskiego są problemy egzystencjalne współczesnych ludzi oraz sprawy świata, które należy przedstawiać w świetle Chrystusowym. Dla papieża kaznodzieja jest człowiekiem, który słucha ludu oraz zna jego problemy, człowiekiem kontemplującym Słowo, a także kontemplującym lud (por. EG 154). Bardzo bogata panorama problemów, z którymi boryka się człowiek, problemów z samym sobą, z drugim człowiekiem, wspólnotą ludzką i wspólnotą Kościoła, zarysowana przez papieża stanowi swoistą instrukcję dla współczesnych głosicieli słowa Bożego, a jednocześnie wskazuje na doskonale rozeznanie papieża Franciszka w otaczającej nas rzeczywistości.

THE CONTENT OF PREACHING ACCORDING TO THE APOSTOLIC EXHORTATION *EVANGELII GAUDIUM* Summary

At the end of the year of faith (24.11.2013) pope Francis announced an apostolic exhortation *Evangelii Gaudium*. This exhortation contains numerous guidelines relating to preaching, and concerning, inter alia, several instructions regarding the content of preaching. Pope Francis reaffirms the principle of Christocentrism in preaching. „God who revealed his immense love in the crucified and risen Christ” (EG 11), is the centre of preaching the word of God. At the same time the pope confirms the council’s principle, which says that the secondary subject of preaching are existential problems of contemporary people and worldly issues which are to be presented in the light of Christ. For the pope, a preacher is a man who listens to the people of God and knows their problems, a man who contemplates the Word and the people of God at the same time (EG 154). A very wide panorama of problems faced by man, problems with himself, with the others, the community of men and the community of the Church presented by the Pope is a guide for today’s preachers of the Word of God, and at the same time indicates a great insight of pope Francis into the reality which surrounds us.

Słowa kluczowe: *Evangelii gaudium*, papież Franciszek, treść przepowiadania kaznodziejskiego

Keywords: *Evangelii Gaudium*, pope Francis, the content of preaching